

Csendes délutánok

Major Nándor

Három jegenye álldogál a házikó előtt. Amikor beléptem a permetező esőből, a csapost éppúgy a söntés pléhjére támaszkodva és szunyókálva találtam, mint ahogy fél óra múlva is szunyókált, a két vendég éppoly ráérősen füstölgetett s bámult maga elé, mint akkor is, jó óra múlva, amikor egy gumicsizmás, sátorvászonból készült esőköpenyes ember fordult be a sáros, cuppogó útról, összeveregette tenyerét s a söntés-asztalra könyökölve felhajtott egy pálinkát.

Jó öt perce figyelem ezt az esőköpenyes, gumicsizmás embert, amint a hajósokra válló, himbálódzó, vontatott léptekkel közeledik a komp felőli úton. A röpké óracska alatt, míg itt, a számomra oly kedves csendben üldögélek és morfondírozgatok, ő a negyedik ember, aki erre vetődött, s míg a többiek magukba mélyedve, egykedvűen baktattak el a házikó előtt, s ott lenn, a kanyarban belevesztek a sárba s a meszesességbe, róla, mihelyt megjelent az úton, tudtam, hogy be fog térni, s azt is éreztem, hogy majd ha betér, jól a padlóhoz veregeti csizmáját, dörög, meglöki a széket, s megtöri ezt az álmos, tunya, oly ritkán adódó kedves csendet.

Az ablak és a söntés között ültem, zöldrefestett, kopott asztalnál, s csendes megelegedéssel nézelődtem, mióta csak betértem. Balra a végtelen, kopár

síkság tárult elé, jobbra a tar nyárfás, melyben az út kanyargott le, a komphoz. Csendes elégedettséggel nézelődtem, mint azok az emberek, akik már megnyugodtak, hogy lám, sohasem fogják megjárni a Kilimandzsárót, s bár egész életük utazás, a dombokon túl már nem juthatnak. Annak az embernek a kesernyés elégedettségét éreztem, aki álmatlan éjszakákon, míg a köszvény nem hagyja nyugodni, azt a borongós vágyat érzi már csak, hogy még egyszer eljusson azokra a helyekre, ahova kellemes emlékek fűzik, talán csak egy délután, egy találkozás, jóízű borozgatás, vagy viharos ifjúkora zsúfolt, idillikussá szépült eseményei, s íme, most elégedett lehet. mert lám, még eljutott egy ilyen helyre. Aki egész életén át utazgat, mindig csak ezeket a sáros falvacskákat járja, s üres óráiban, hosszú estéken át barátok hangos és unalmas társaságában üldögélve türelmesen kiszámítja, hogy annyi utat megtett már, hogy tizenkétyszer körülutazta volna a földet, s ha van egy kis szerencséje, megtesz még annyit, hogy tizenháromat mondhasson majd, kerek számot — annak igazán nem nagy fáradság, hogy dolgavégeztével átkeljen a folyón, s a kompról erre a sáros őszi útra térjen, elsétáljon eddig a csárdáig, s épp ehhez az ablakhoz üljön. Most, míg nézegetem az asztal zöld, kopott lapját, melybe tétova betűket s ki-

vehetetlen figurákat karcoltak a repedések mellé talán tíz-húsz évvel ezelőtt ismeretlen kezek, kesernyészájizzal fogadom az élm toluuló szegényes, kusza képeket, egy szőke lányt, dús füvet a folyóparton, napfényes ünnepeket, egy asztalt ennél az ablaknál, két pohár bort, sok-sok bocskoros és mezít-lábás embert, fürge, kopasz, öreg csaplárost, egy-egy vélt hangot, mondatot, s fanyar ízt az adott elégedettségemnek, hogy most semmitmondónak, banálisnak találtam emlékeimet, s újból azt éreztem, amit már azelőtt is annyiszor, de amibe sohasem tudtam bele-nyugodni: az ember sohasem térhet vissza oda, amit már elhagyott.

Fázósan húztam összeb átázott kabátomat, s megrázkódtam. Valami koccant a söntés pléhjén s az esőkabátos, akinek félig háttal ültem, megszólalt:

— Megtalálták az öreget — mondta és elhallgatott.

A csapos felélenkült és kigombolta nagykabátját. Ügyetlenül körülnézett, kinyitott egy folyosóféltre nyíló ajtót s kizavarta a hideg vaskályhánál szundi-káló lusta, lomposzórú kutyát. Míg az ajtó nyitva volt, jól hallatszott az eső egyenletes, megnyugtató permetezése. Az ablaküvegen, melyen át kitartóan szemléltem az elébem táruló sovány képet, békésen, tétován, megadóan folydogáltak végig az esőcseppek.

— Hol? — kérdezte váratlan élénkséggel az eddig egykedvűen füstölgetők közül a cingár fekete, s előrehajolt. Tár-sát, az alacsony őszhajút erős köhögési roham vette elő, könnyet préselt a szemébe.

— Egy nyárfán.

— Nyárfán? — kérdezte meredt szem mel a cingár fekete, s az esőköpenyes bölintott. Az őszfejű ismét szájába dugta cigarettáit, s megfontoltan kiegyenesedett székén.

— Jőféle kötél lehetett — mondta az esőköpenyes. — Három napja lóg.

A csapos elsápadt, egy széket tolt maga alá s hangján felindultság érzett:

— Hát hogy nem fedezte fel senki három napig? — kérdezte seppelve.

— Te csak ne izgulj — mondta nyugodt hangon a cingár fekete. — Te csak ne izgulj, mert könnyen megúthet a guta. Hahaha! Ígyál inkább egy szív-erősítőt.

— Nem láthatta meg senki, mert föl-mászott a fa hegyibe. Egy nyárfa hegyiben lógott három napig — mondta az esőköpenyes, felhajtott még egy pálinkát és belenevetett a süket csendbe.

— Érthetetlen — dünnyögte a csapos és megemberelve magát, egy pohár szódát töltött magának.

— Szegény ember — dünnyögte az őszhajú.

— Éppen ott jártam, amikor készültek levenni. Fönt lógott a nyárfa hegyén — mondta pattogó hangon az esőköpenyes, majd hozzáfűzte:

— Így járnak mind az ilyenek.

— Milyenek? — kérdezte a csapláros.

— Az ingyenélők — mondta magyarázkodás nélkül a köpenyes.

Az őszhajú krákolgott. Az ablakon át láttam, hogy ismét egy ember közeledik a komp felől. Még messze volt. Hosszú nagykabátja lebegett. Talán a szél éledezik, gondoltam, s a nyárfásra néztem. Időnként megremegtek az ágak.

— De hiszen kerestt munkát — nyögte ki egy újabb köhögési roham közepette az őszhajú.

— Munkát keresni vagy dolgozni, két dolog — állapította meg a köpenyes és felhajtott még egy pálinkát. Kemény, szúrós szemel voltak és nagy, erős lapátkeze.

— A gátör azt mondta, hogy ismeri látásból. Nem egyszer járt a falujában, ott látta egyszer-másszor. Aki kíváncsi rá, hallgassa meg, hogy mit mond róla — mondta a cingár fekete. Földszínű kabátja volt, molyette, kopott prémmel. Lábán nadrágra húzott vastag gyapjúharisnya, szalmával bélelt bocskor.

— Mit mond róla a gátör? — kérdezte az ősz s közelebb hajolt, mintha nagyot hallana.

— Kérdezze meg tőle — mondta a fekete sasorrú.

— Azt mondják, mikor itt járt. itt is cirksuzt csinált — fordult az esőköpenyes a csaposhoz, s mintha hanglejtésén halvány rokonszenv-féle érződött volna az ember iránt, akiről beszéltek.

— Igen — válaszolta a csapos és cigarettával kínálta az esőköpenvest. — Hogy van a fiad? — kérdezte tőle.

— Javul — válaszolta az esőköpenyes, ásított és egy pillanatra elhallgatott. — Majd csak felépül — mondta kétkedő hangon. halkam, s elhallgatott. Az őszhajú sóhajtott egyet, kicsit, rövidet, azután unottan körülnézett s anélkül, hogy az ablakra pislantott volna, azt mondta:

— Szép kis idő készül.

A fiatalember, odakinn az úton, keményen, határozottan, törtetve közeledett, meg se csúszott a sárban. Kiegyen-

súlyozott, magabiztos embert árul el, gondoltam s feltekintettem, mert a csapos váratlanul egy fakó tarkakockás, itt-ott fehér vászonnal gondosan foltozott terítőt hozott az asztalomra.

— Az úr nem ide való? Messziről jött az úr? — kérdezte, mert talán zavarta szótlanúságom s az, hogy szinte mozdulatlanul és félig háttal ültem a teremnek.

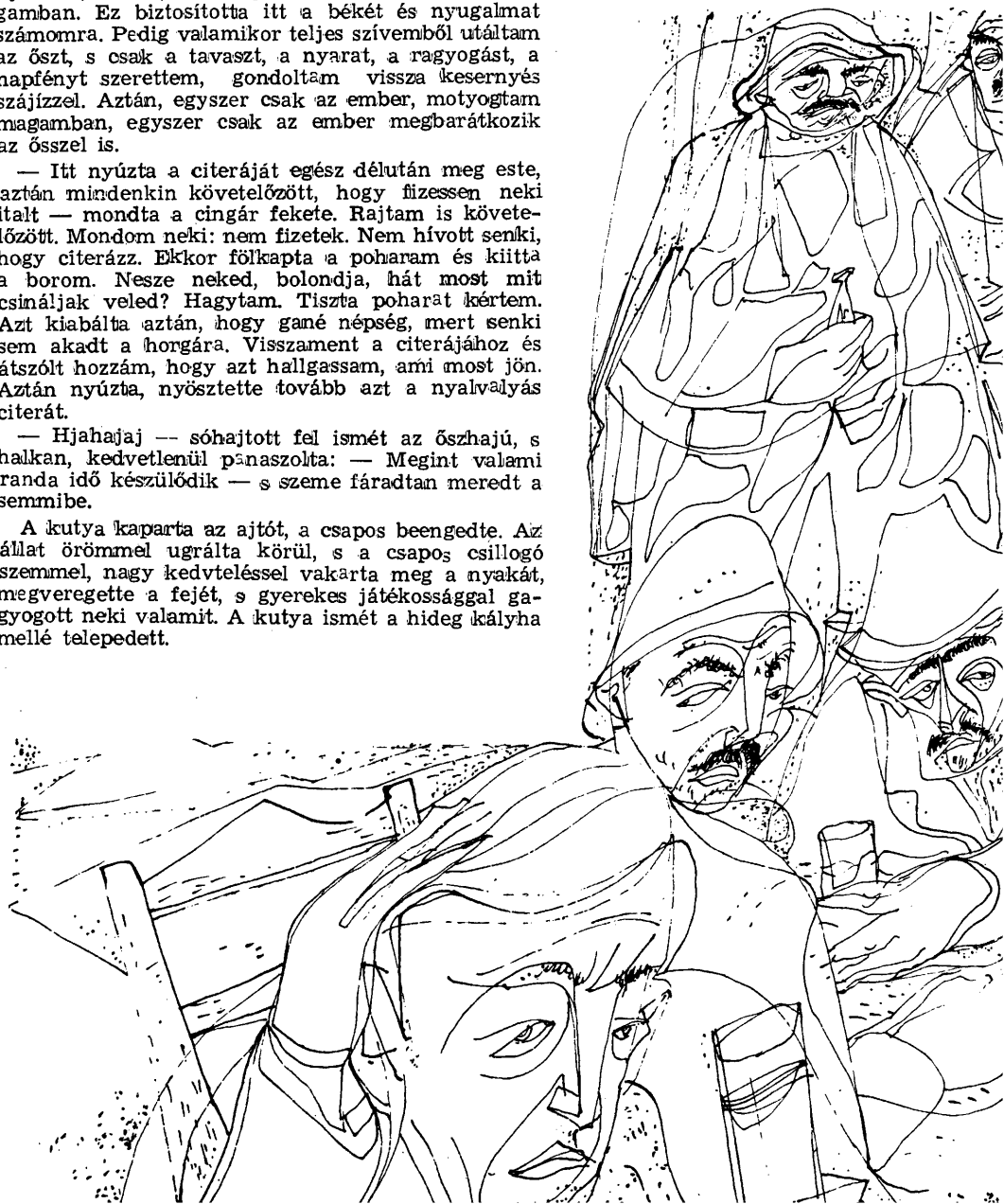
— Igen — válaszoltam s italért küldtem, hogy kívülmaradhassak a beszélgetésen, s fenntartsam magamban azt a nyugalmat és megelégedést, amit ennél az ablaknál éreztem, s ami olyannyira kedvemre való volt. Nem is jöhettem ide jobbkor, mint épp ilyenkor, ősszel, szemergő esőben. Gondoltam magamban. Ez biztosította itt a békét és nyugalmat számomra. Pedig valamikor teljes szívemből utáltam az őszt, s csak a tavaszt, a nyarat, a ragyogást, a napfényt szerettem, gondoltam vissza kesernyészájizzal. Aztán, egyszer csak az ember, motyogtam magamban, egyszer csak az ember megbarátkozik az ősszel is.

— Itt nyúzta a citeráját egész délután meg este, aztán mindenkin követelőzőtt, hogy fizessen neki italt — mondta a cingár fekete. Rajtam is követelőzőtt. Mondom neki: nem fizetek. Nem hívott senki, hogy citerázz. Ekkor fölkapta a poharam és kiitta a borom. Nesze neked, bolondja, hát most mit csináljak veled? Hagytam. Tiszta poharát kértem. Azt kiabálta aztán, hogy gané népség, mert senki sem akadt a horgára. Visszament a citerájához és átszólt hozzám, hogy azt hallgassam, ami most jön. Aztán nyúzta, nyosztette tovább azt a nyálványás citerát.

— Hjahahaj — sóhajtott fel ismét az őszhajú, s halkán, kedvtelenül panaszolta: — Megint valami randa idő készülődik — s szeme fáradtan meredt a semmibe.

A kutya kaparta az ajtót, a csapos beengedte. Az állat örömmel ugrálta körül, s a csapos csillogó szemmel, nagy kedvteléssel vakarta meg a nyakát, megveregette a fejét, s gyerekes játékosággal gagyogott neki valamit. A kutya ismét a hideg kályha mellé telepedett.

B. Szabó György szövegrajza

— Az ő korában már jobb, ha meghúzza magát az ember — mondta a cingár, mélyhangú fekete. — Az ő korában már sokkal jobb. Azt hiszem, jóval túl van már a hatvanon.

— Éppen ezt mondta neki a fia is — mondta az esőköpenyes. Mióta csak bejött, állandóan a söntés körül topogott.

— Reggel, amikor megérkeztek, épp benn voltam a faluban, a nagykocsmában. Egyszer csak bejön három idegen. Egyikük mindjárt azzal kezdte, nem láttak egy ilyen meg ilyen embert, aki alighanem világnak ment, most nyomozunk utána és éppen ide vezetnek a nyomok? Aztán elmondta ez a fiatal ember, hogy épp egy hete, a falujában, estefelé betért a kocsmába egy itallra, hát az apját, mármint az öreget, egy nagy társaságban találta, daloltak, mulattak, s az öreg citerázott. Azt mondja a fiú, hogy az öreg az utóbbi időben egyre többet ült a kocsmában, iszogatót, citerázott, s éjjel danolva ment haza. Most, hogy meglátta a fiát, fölkel, otthagya a citerát, mókásan nevetve ment a fia felé, s tán meg akarta ölelni, meg tán csókolgatni, mert az volt a szokása, ha bepityizált. Ez meg, mivel nem szereti az ilyesmit, mielőtt hozzá ért volna az öreg, hozzátmondta neki: »Apám, jobban tenné, ha egy kicsit meghúzná magát. Sokkal jobban tenné. Nézzen csak végig magán. Már a dédunokái is felnőnek«. Aztán egyből fölhajtotta az italát, és szó nélkül kiment. A terem közepén hagyta az öreget. No, a napokban észrevették, hogy eltűnt, mondja a fiú hát alighanem még azon az éjjelen világgá ment. Hát most keresik.

— És megtalálták — hagyta rá a cingár fekete.

— Ahogy mentek le a gátörhöz, egy nyárfán. Csak úgy véletlenül. A gátört is ki akarták kérdezni, azért indultak le, feléje. Nem tudták, merre mehetett innen az öreg. Arról senki semmit se tudott mondani nekik. Azt gondolták, hátha a gátör nyomravezeti őket.

Ebben a pillanatban nyílt az ajtó, megjelent a fiatal ember. Hirtelen csend támadt s mindenki maga elé nézett. Már régóta vártam, jól láttam, amint egyre inkább közeledik, hosszú kabátját lengette a szél. Zömök, izmos, barna fiú, kékszemű. Határozottság, magabiztosság és légység együtt játszott a szemében.

Az esőköpenyes összébb húzta köpenyét, s olyan mozdulatot tett, mint aki indulni készül.

— Hallom, megtalálták — mondta sápadtan a csapos, aki most mindenféle tennivalót talált magának a söntésben.

A fiú bölintott, italt kért és kereken megkérdezte:

— Nem tudnának valakit, aki hazavinnie minket kocsin?

Az emberek kedvetlenül néztek össze. — Nincs itt az emberem — nyögte ki végre a csapos. — Én meg nem hagyhatom itt a...

— Ha van kocsija, lova, elhajthatja azt más is — nézett körül rajtunk a fiú.

— Na, megyek, mert várnak a hajón — mondta az esőköpenyes.

— Etetni kell — kelt fel a cingár fekete, s az ősz emberrel együtt távozott.

A fiú maga elé nézett és sáros bakancsain felejtette tekintetét.

— Talán mégis legjobb lesz, ha lemegy a kordésokhoz — tanácsolta a csapos. — A környéken ott található legkönnyebben...

A fiú szólanul hagyta el a termet, s mióta az ablaknál ülök, most tárult elém a legmozgalmasabb látvány: egyszerre négy ember dagasztotta a sáros őszi utat, a tar nyárfák alatt, egyre távozva, le, a komp felé.

Örültem az ismét beállt csendnek s annak, hogy zavartalanul mélyedhetek a magam dolgába, s eltűnődve felidézhetem szegényes emlékeimet a gazdasági válság éveinek arról az időszakáról, amit, mint fiatal, pár éve diplomált, állástalan t-nár, itt töltöttem, tavasztól ősziig, a híd építésén, betonoztatás segédmunkásként. Az azóta eltelt huszonöt év alatt többször is ide kíváncskoztam a hídhoz, de most azt tapasztaltam, hogy más húzott ide, mint eddig: abba a korba jutottam, amikor már az ember számot szeret vetni életéről, fel kívánja mérni, amit tett, s látni, tudni akarja eredményeit. A parton szerettem volna állni, s nézni a hidat, békésen cigarettázva eltűnődni, melyik lapátnyi betont tettem én a helyére, hogy azóta is, rendeltetésének eleget téve, szilárdan álljon a helyén. De ez a kíváncságom sem teljesülhetett. Mintha egész munkám értelmét példázta volna. A sok szó, amit elmondtam, elszállt a légtérbe, a sok betű, amit leírtam, gyűjtősként elégett, szalonnát csavartak belé, jobb helyre vitték, vagy kifakultan az arhivák polcain porosodnak. A hidat felrobbantották a háborúban, s pillér sem maradt utána. Már csak emlékek után

kutathatók itt, ezen a számomra kedves helyen ülve, ezen az esős őszi napon.

A csapos szakított meg, az asztalomhoz jött, előbb egy ideig kinézett az ablakon, aztán bátortalanul hozzám fordult:

— Járt már az úr ezen a vidéken? — kérdezte, s igennel feleltem.

— Hivatalos ügyben jár? — kérdezte közömbösen, s meg se várva válaszom, azt mondta: — Az egész környéket izgalomba hozta ennek az embernek az eltűnése. Hallotta, miről beszéltek az emberek?

— Igen — válaszoltam azt remélve, hogy így elejét veszem unalmas meséjének, s hogy foglalkoztassam, italt rendeltem. De be kellett látnom, hiába is kísérelném meg elhallgattatni, megadóan néztem hát rá, mintha figyelemmel kísérelném szavait, időnként bólintva egyet-egyet, s néha igent mondva, közben azon igyekeztem, minél kevesebbet halljak abból, amit mond. Kővér arcában mélyenülő, kissé nyugtalan, de jó-ságos szemeit néztem egy ideig, azután ismét az ablakra függesztettem tekintetem.

— Fogadni mernék, uram, hogy ez az ember világeletemben iszákos, felelőtlen ingyénéző volt. Maradjon köztünk, uram, mert azt mondják, holtakról vagy jót, vagy semmit. De igazán látnia kellett volna, uram, hogyan garázdálkodott ez az ember itt. Mintha a legnagyobb rendben volna a szénája, s egyetlen gondja az, hogy jókedvűen mulatoz-gasson és nagyokat nevetgéljen. Másról nem vett tudomást. Úgy viselkedett, uram, mintha ő lenne itt a gazda. Két liter boromat bevedelte, aztán meg sorra zaklatta a vendégeket, hogy kínálják meg, mit gondolnak, mért muzsikált nekik. Beléjük kötött. Hiszen hal-lotta az előbb is. Amikor már ilyen idős az ember, ne kötözködjön, mert bárki könnyen elláthatja a baját. Csak az éveire való tekintettel néznek el neki, de ezzel ne tessék visszaélni... Szombaton mindig tele a terem kordé-sokkal, halászokkal, hajósokkal, ké-rem, ő pedig itt citerázik, nyaggatja a népet, úgy beszopott, hogy akadozott a nyelve, s végül összetörte négy pohar-ramat. Úgy kelt föl, hogy fellökte az asztalt. Rögtön odamentem, követeltem, hogy fizessen, s mit gondol, mit mondott, uram? Na, mit gondol?

Semmit sem gondoltam, hát az ab-lakról reá emeltem a tekintetem.

— Azt mondta, kérem, hogy vessek neki ágyat. Hallott már ilyet: vessek

neki ágyat. Nem vagyok én fogadós. Mondtam, hogy nálam nem alhat. Ek-kor azt kiabálta, hogy márpedig ő alud-ni akar, mégpedig itt, mert különben nem fizet. Feldühödtem, galléron ra-gadtam, kidobtam és besucktam utána az ajtót. Amint jövök vissza, látom, itt maradt a citerája. Utána akartam dobni, de meggondoltam és magámhoz vettem. De mi a fenét csinálhatok ve-le, uram? Nem kell az már az ördög-nek se. Legfeljebb a szénégető és tek-nős cigányoknak adhatom pár garasért. Az isten verje meg, vedel, tör-zúz, — de ki fogja megfizetni az én káro-mat, uram? Senki! Hát lopom én a pénzemet, uram? Teljesen felelőtlenül viselkedett, így csak azok viselkednek, akik egész életükben megrögzött in-gyénézők és csirkefogók, erre meg mer-nék esküdni, uram.

— Igen — siettem megnyugtatni, mert az utolsó mondatoknál fokozato-san vörösödni kezdett, s mire befejezte, olyan volt, mint a pipacs. Igenlésem azonban épp ellenkezőleg csak vérsze-met adott neki, most már az asztalt kopogtatva folytatta:

— Ezzel a hajósnéppel, meg a kor-désokkal sem könnyű bánni, azt mond-hatom, de ez az öreg mindegyiken túl-tett. Uram, nem szép a halotról így beszélni, de meg kell mondanom, hogy másnap volt bőr a pofáján visszajön-ni. Természetesen kiutasítottam. Nem tudom, hol alhatott azon az éjen, s azt se, merre csavargott egész nap. Tudom, járt lenn a kordésoknál és munkára ajánlkozott. Hja, az a munka, a homok-hordás erős, izmos embereknek való, s különben is elegenden vannak. Tudom még, hogy este beállított a gátörhöz, ahol vasárnaponként összejön néhány halász, halpaprikást készítenek és kár-tyáznak. Beállított és enni kért. Adtak neki, de nem szóltak hozzá, végezték a dolgukat. Ő is hallgatott. Jó étvágy-gyal evett és igen sokat. Ügyszólván egy szót se szőtt, evés után távozott. Másnap már nem láttuk a környéken, gondoltuk, hogy továbbment. Úgy lát-szik, azon a másik éjjelen, vacsora után kötötte fel magát. Szerencséje, uram, hogy nem ismerte ezt az alakot. És uram, ha látná milyen komoly, érett, talpraesett fiai vannak, az embernek megáll az esze, hogyan lehet ilyen senki embernek három olyan talpraesett fia. Nézze csak meg őket is, meg az öreget is. Itt biztosan megállnak.

— Igen — mondtam s megörültem annak a sötétképű embernek, aki belé-

B. Szabó György szövegrajza

pett a csárdába, s akit aztán, kisvártatva még egy ember követett. Megkérdeztem még:

— Van-e valamilyen jármű innen a faluba?

— Nincsen — válaszolta a csapos végre a söntéshez lépve. — Talán elmehetne majd azon a kocsin, ha megjönnek.

Az ablakon át már jóideje egy kordét láttam közeledni, s három gyalogost. Az eső még mindig szemerkélt, s mintha lassan, észrevétlenül alkonyodna is. Még egy s még egy ember jött. Zsongtak, nevetgéltek, szitkozódtak s fel-felkiáltottak. Éreztem, a cipóm átázott, a lábam nedves. Megfordult az eszemben, ilyen időben már el kell állnom az utazástól, talán kérnem is kellene, hogy kíméljenek meg, köszvényemre való tekintettel. Igaz ugyan, miben is lenné még kedvét az ember, ha ezeket a csendes délutánokat is megvonná magától, s ha már máshova nem, hát még oda sem jutna el, ahova kedves emlékek fűzik. Eljön az idő, amikor már erről is végképp le kell mondani az embernek, dűnnyögtem magamban jozan tárgyilagossággal éppen akkor, amikor

mindenki az ajtó felé indult. Magam is felkeltem és a többiek után mentem, jól alkonyodott már, indulnom kellett.

Kinn egy kordét álltak körül az emberek. A kabátom összébb kellett fogynom, mert a szél erősebb volt már, mint amilyennek a nyárfák hajladozásából odabenn, nézelődés közben megítéltem.

— Hát kordén viszik? — kérdezte valaki.

— A faluig — válaszolta a fiatalember, aki a jóelőbb már járt a csárdában. — Talán majd találunk kocsit a faluban — mondta s italt kért. A csapos három pálinkát hozott. Szemügyre vettem azokat, akiknek adta. Alacsony és zömök emberek voltak, a szótlan, kemény fajtából valók, a harmadik valamivel magasabb a kettőnél, s legálább tizenöt évvel fiatalabb. A szemük vágása, a szájuk és az álluk közös vonást árult el.

— Hogy nem keresték előbb? — kérdezte ismét valaki.

— Négy napja keressük — válaszolta a legfiatalabb. A két idősebb szótlanul álldogált, az egyik a kordénak dőlve.

Előreléptem, s ekkor a kordéban, a félrecsúszott pokróc alatt megláttam a halottat. Éreztem, elhülök, bizonyára elfehéredtem, de ezt az alkonyatban senki sem vehette észre. Hallottam még, hogy a csapos a három fivérhez fordul:

— Édesapjuk csinált nálam annak-idején egy kis számlát, ennek fejében ittfogtam a citeráját. Szívesen visszaadom.

— Mennyi volt? — nyúlt a zsebbe a legfiatalabb.

— Az emberek is tanúskodhatnak, ugyebár — mondta a csapos, és körül-nézett. — Poharat is tört az édesapjuk. Hát, kéremszépen, összesen...

A fiú elővette a pénzt, a csapos pedig fürgén ugrott be a házikóba. A citerát is felismertem. Ekkor visszahúzódtam és a csárda ajtófélfájának dőltem. Senkinek sem tűnt fel. Semmivel sem árultam el semmit, sem azt, amit éreztem, sem azt, hogy fölismertem a halottat.

...Kis házikó folyosóján álltunk, a koranyári naplemente beragvotta a kis-sé gazos udvart, mely mögött pirinyó kertecske húzódott, s azután már a határ, zöld búza- és kukoricaföldek.

— Na látod, hát mégis eljöttél hozzám egyszer! — nevetett ez az alacsony, köpcős ember, s szakajtóval a kezében, fürgén indult a kertbe. Jólesően néztem utána, megállapítottam, hogy amióta láttam, nagyon megöszült, járása sem az, amiről nekem majd tizenöt évvel ezelőtt, amikor először láttam, feltűnt. Vontatottan lépdelt s keze mindig úgy állt, mintha bármelyik pillanatban kész lenne birokra kelni, irtózatosan marokra fogni valamit. A forradalom után voltunk, de még forrongott minden, bármerre is fordultál, akkor még nem volt otthonom, nem is kellett, mert bármerre mentem, otthonra leltem. A földreform járta éppen, egy ismeretlen faluba kerültem, megtaláltam az elvtársakat s azt mondtam:

— Elvtársak, a központból jöttem, ki vezeti itt a földreformot?

Alacsony, köpcős emberre mutattak, s mindjárt szemet szűrt, hogy birokra kelni készül. Szemében huncutkás, derült mosoly jászott, megveregette a karom és azt mondta:

— Oda se neki, pajtás. Megy minden, mint a karikacsapás. Ha nem megy, majd megolajozzuk. Akár már

indulhatsz is oda, ahol szorosabb a helyzet.

Nem kis meglepetésemre otthagytott s ment a dolgára. Nem ismertem. Nem tudtam, hogy legendáshírű a környéken. Az első világháborúból tizenegykét éves késéssel jött haza, valahonnan Amerikából. Kőszált egyet a nagyvilágban. Azután élte a napszámosok egyhangú életét, mindenhova eljárt és semmibe se avátkozott bele, mindig jókedvű volt s csak a nóta, békés-derült, ártatlan mulatság érdekelte. Ekkor jött a második világháború, gondok, kimerülés, kiábrándulás, unalmas, hazafias frázisok, kakastoll, mindentvisz-sza, délvidékvisszatért, s ezekben a napokban, egy nemzeti ünnepen váratlanul megjelent ő, az alacsony, köpcős ember, akinek mindig birokra áll a keze, megindult az alvegről, s ment végig az utcákon, mellén éktelenül csőrömpölték a kitüntetések, amiket az első világháborúban szerzett a frontokon hősi magatartásáért a haza oltalmazásában. Ki gondolta volna, mondták az emberek, ki gondolta volna, ez a csendes, mindig mókázó... Annyi kitüntetése senkinek se volt a környéken. Annyi volt neki, hogy ilyen el-mehetett volna vitéznek is. De nem ment.

— Hallod-e, házat, birtokot, húsz hold földet adnak a vitézeknek, mi van veled?

Ő csak nevetett, megivott egy-két pohárka borocskát, s ha úgy adódott, szárnyat adott jókedvének, s azután is minden alkalmat megragadott, hogy kitüntetéseit filogtassa. Mintha tüntetett volna azzal, hogy ennyi kitüntetéssel ő az alvegről jár be.

— Talpig ember, önzetlenül harcolt a hazáért, nem javakért, s ezt ma is tanúsítja. Hú volt a népéhez, s hú most is ahhoz a néphez, melyből jött, s melyből nem kíván kiválni. Eleven példája a hűségnek és hősiességnek — mondta róla egy nemzetizászlós beszédében a hazafias szónok, a népmozgalmi nyilvántartó.

Ő, a zömök alvegi volt minden nemzetizászlós ünnepség népből való díszfigurája az első sorban, a jegyző, igazgató, katonai parancsnokok, járási urak s a teljes garnitúra mellett. Ül ott komolyan, feszélyezetlenül, néha hunyorítva jókedvű-huncutkás szemével.

Aztán egyszer csak füstölt és égett a föld, s menekült, akinek kellett, menekült szaporán. Azokban a napokban eltűnt

volt nagyon. Azután született, hogy hazajöttem a nagyvilágból.

— Néztem a képedet — mondtam és a fal felé intettem.

— Láttam — válaszolta, s elgondolkozott, citeráját pöcögtetve, s mikor jobban figyeltem, egy orosz dalt ismertem fel.

— Érdekes volt az. Neked még nem is meséltem. Tudod, altiszt voltam, fegyverszünet volt, néha összejártunk a ruszikkal. Egyszer a tisztem átküldött a kantinukba, hogy üssek nyélbe neki egy üzletet, s én nem jöttem vissza. Rosztov, Voronyezs, Moszkva, Pitersz, Ufa, Omszk, Tiflisz, tudod már... Huszonegyben indultam haza, mondták, hogy erről a négy évről otthon semmit se tudjak hát hazafeléjövtem

Lengyelországból Németországba szöktem. Papírokat hamisítottam a rendes nevemre. Aztán ezzel mentem tovább. Ausztaria. Franciaországban előbb szólesztben dolgoztam, aztán Marseilleben mint dokkmunkás... Szakszervezet, pártmunka... Kitalítottak... Olaszország, Amerika, Kanada... Torontóban találhatnál iratokat rólam... a rendőrségen is. Aztán hazajöttem, tudod.

Néztem a cigarettám füstjét, s úgy, bágyadtan, gondolkodásra fáradtan, felvillant előttem, talán meg kellene írni ezeket a városokat, talán éppen ez az, amit okvetlenül meg kellene írnom, talán éppen ez az, amire egész életem-

ben vártam; erőtlenem képeletem, hogy most ezzel a citerás emberrel végigbarangoljuk a világot ezen az éjszakán, de cserbenhagyott a képzelőerőm, éreztem, olyan nagy erőfeszítségembe kerülne most megszólalnom, hogy rö-

tön utána az asztalra buknék s úgy kelne felelni. A citera pengéséből olasz, francia német dalokat véltem felismerni, s üres tekintettel bámultam magam elé, féligtelt poharamra.

— Két éve meghalt a feleségem — mondta halkán.

— Hát... nincs semmi baj. Van egy keménykötésű fiam — felragyogott a szeme. — Csakhát más, mint én. Ő még nem ért meg engem, de én már megértem Őt. És megértem, hogy mért nem ért meg engem... Az első fiam meg nősült, aztán meg tudóvészbe esett. Vakbuzgó templomjáró. Erős, izmos gyerek, de nem szabad dolgoznia. Most majd harangozó lesz. Számító. Alattomos. Magánakvaló. Ő látogat meg leg többször engem. Olyan velem most is, mintha még mindig gyerek lenne. Valamiért ragaszkodik, nem tudom, miért. Hivott, költöztek hozzájuk. A három közül csak ő hívott. Nem mentem. A második gazda-

gon nősült. Mokány gyerek, a munkában, mint a bivaly. Tekintélyes, mindenki becsüli. De otthon nulla. Otthon szarházi. Csak egy gyereke van... Aztán, itt van még, tudod, a kicsi. Itt mindig csak így hívtam: kicsi. Hát,

B. Szabó György szövegrajza

megvagyunk. Tudod, hosszúk az éjszakák, nem tudok én már aludni. Ülök a konyhában és nézelődöm kifelé. Nézem ezt az udvart. Csend. Sehöl senki. Tudod te, milyen rejtőnösen nagy itt a csend? Nézem az udvart és soha semmi sem mozdul. Soha senki sem mozdul. Heteiken át senki he sem néz. Ülök itt és nézelődöm. Mindig csend van. Itt heteiken át senki se szól. I. b. hangot akarok hallani, hangosan kell beszélnem. Hogy hallhassak. Hát ilyenkor citerázgatok. Ráérek.

Éreztem, hamarosan virradnia kell. Az udvarról harmatszágú levegő áradt be. A kertben fűrj pitypalattylt. A citera húrjai halkán pengtek. A bor édes-kesernyés.

— Tudod, néha olyan ellenállhatatlan vágyat érzek, hogy még egyszer körüljárjak minden helyet a világon, ahol csak megfordultam, s néha szinte úgy érzem, hogy rögtön indulnom is kell. Úgy érzem, hogy mindenhol félbenmaradt valami utánam, s most sürgősen be kell fejeznem. Nem tudom mi. Úgy érzem, ha még egyszer oda kerülnek, meglátnám. Odakinn, kétszer sebesültem a forradalomban. Egyszer, még mikor Csapajev alatt szolgáltam. Aztán Ufánál. Ott elfogtak volna, ha el nem rejt egy paraszt. Kis kunyhója volt a folyóparton. Tifliszben, az szép lány volt. Aztán nőtt a hasa. Mentünk tovább. A gyereket sosem láttam. Marseille-ben, a dokkoknál volt egy kis kocsmá. Alacsony, kopasz ember tartotta. Fél keze hiányzott. Mindig jó söre volt. Nagyon kívánom a sörét. Le akarták bontani azt az egész háztömböt. A szőlő végén kis kunyhó, azon túl kaszáló, friss szénaboglyákkal. Torontóban, a szakszervezeti ház első emelete. Egy bizonyos ablakból szerettem nézelődni. Órák hosszat. Három utca futott össze. Egyszer, ahogy nézelődök, fékek, csikorgás, egy teherautó elütött egy fiatal papot. Minden délután hatkor arra szokott menni. Az ablaknak plébából volt a párkánya. Kihajoltam, s balra, a párkány szélére írtam a nevem. Megvan-e még? Megvan-e még ezek? Hogy vannak? Hol vannak? Látod, ide jutottunk, ilyen kis semmi-ségekhez...

Felvetette fejét, rámnézett:

— De mért búsulunk? Tettünk is egyet-mást pajtás, mért búsulunk? Hahhahahahaha! — harsogott s már verte citeráját, halkán, finoman, átéléssel dalolt, fejét kissé jobbra ingatva.

Nem kértem a borból. Hajnalodott. Csendben, lassan, majd nem szóltanul ballagtunk ki a vonat elé, az állomásra. Mögöttünk szépen hajnalodott.

A kordé messze járt már, utána három férfi ballagott a teljes alkonyban, sohasem láttam a fiait, dűnnyögtem magamban, messze akartál jutni, öreg, nagyon messze, motyogtam halkán, s ekkor halványan hallottam, a csapos beszél valamit. Ránéztem. Már csak ketten álltak a csárda előtt, a többiek bementek.

— Na, látta őket? — kérdezte. — Megnézte jól az öreget is?

— Igen — szóltam.

— Na, mit szól hozzá? Kár, hogy nem ismerte. Ennek az embernek az arcára volt írva, hogy milyen. Csakhogy most nem látszott, merthogy fölakasztotta magát, eltorzult az arca. Kár, hogy nem ismerte.

— Igen — mondtam és megrázkódtam a hideg szélben, még összebb huztam a kabátomat.

— Nagy szél kerekedett — mondtam s fázósan indultam befelé.

— Kosavát jelentett a rádió. Reggel óta kosavát jelez — mondta a csapos, s míg az asztalomhoz mentem, azt dűnnyögtem magamban, hogy igen, most három, öt vagy hét napig dühöng a szél, hideg van, megiszok egy pohár bort.

Az emberek zsvajogtak, gyakran nyílt és csukódott az ajtó, semmire sem figyeltem, félig háttal ültem a termecskének, ugyanott, ahol az előbb, az ablakra bámultam, de semmit se láttam, csak jómagam körvonalaait, kinn sötét tátongott, az ablak visszatükrözött rám s elzárt a világtól.

Jóideig ültem, észre se vettem, hogy a zsvaj már elult, egyszer csak arra nyugeltem fel, hogy az asztalomnál áll a csapos és azt kérdezi:

— Itt szándékozik meghálni, uram?

Kürölnéztem, kettőnkön kívül csak az a cingár fekete volt ott, nem tudom, mikor térhetett vissza, éppoly szóltanul, csendesén, ráérsően, mozdulatlanul füstölgetett, mint délután, amikor bementem a szemergő esőből.

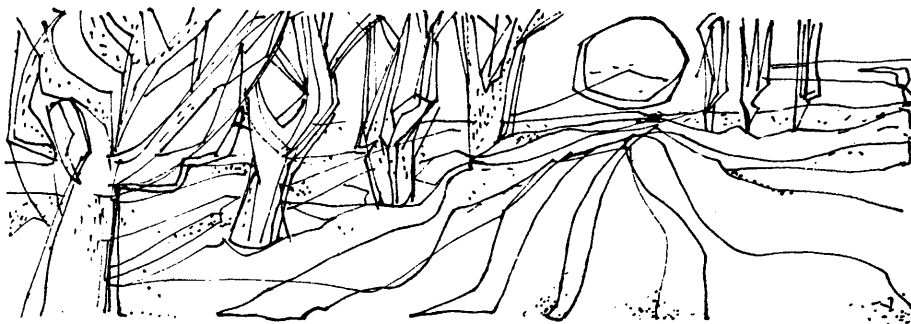
— Nem, köszönöm — mondtam és felálltam.

— Gondoltam, itt hál, hiszen már nagyon beesteledett — mondta álmosan a csapos.

— Nem tesz semmit — válaszoltam, s hamarosan kinn jártam a vaksötétben, a falu felé vezető sáros úton. Itt kinn, a síkon, nagyon komisz a kosava, dünynyögtem, hol erről, hol arról csapdossa rám a szemergő esőt, néha megmerült a cipóm, s éreztem, szivárog bele a víz. Megint szaggatni fog a baj, gondoltam, jöjjön már meg a jobbik eszed, motyogtam magamnak, jöjjön meg a jobbik eszed, s mondj le az utazgatásról ilyen időben, legjobban teszed, ha kéred, kíméljenek meg a köszvényedre való tekintettel, hiszen hát meg lehetsz elégedve, eljutottál még egyszer egy-két olyan helyre, ahol már jártál, s ahova kívánkoztál; légy okos, lásd

be, amit már elhagytál, oda soha többé vissza nem térhetsz, amit elhagytál, soha többé sehol sem leled meg, mindig újat találsz, s most már ez az új is húz vissza, de ha jössz, megint újra lelsz, mindig újra, s mindig visszahúz, de lásd be, egyszer csak megszakad a fonál.

Légy okos, végezd a munkád és ne álmodozz, dünynyögtem magamban, légy okos és végezd a munkád, biztattam magam s megnyugodva ballagtam a vaksötét éjszakában, mellettem recsegték a nyárfák, fölöttem szitált az ég, előttem dagadt az országút s mögöttem pislogott egy pirinyó fény.

B. Szabó György szövegrajza